

DIR Floortime - pagalbos modelis vaikui ir šeimai

Paulina Kuraitienė, spec. pedagogė, DIR modelio terapeutė
www.augukartu.lt

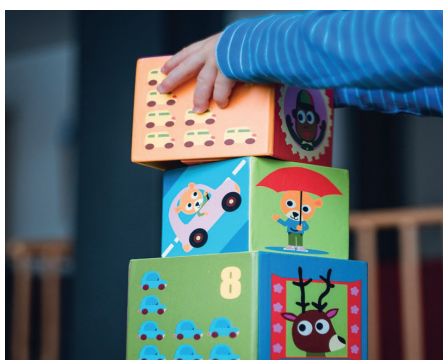
DIR® modelis buvo sukurtas grupės mokslininkų, kurių priešakyje buvo klinikinės psichologijos, psichiatrijos profesorius, pediatras dr. Stanley Greenspan, kuris modelio dėka pristatė pamatinę žmogaus raidos struktūrą. Kiekviena pavadinimo raidė simbolizuoja svarbiausius modelio elementus: D (angl. Developmental) – modelis remiasi natūralia žmogaus raida, o raidos tarpsniai formuoja ugdymo tikslus. I (angl. Individual differences) – individualūs ypatumai, formuoja darbo metodus, pagal kiekvieną asmenį, atsižvelgiant į jo sensorinį profilį, sensorinę dietą, traumines patirtis, kultūrinį kontekstą, pomėgius ir kt.. R (angl. Relationship-based) – emocinis ryšys yra modelio šerdis. Floortime yra DIR® modelio elementas – tai pagarba ir žaismingumu remti pusiau struktūruoti užsiėmimai, kurių metu labai svarbu sekti vaiko vedimu, atsižvelgiama į vaiko pomėgius, o Floortime tikslai formuojami atsižvelgiant į funkcinės-emocinės raidos tarpsnius (modelio D elementas). Taigi Floortime yra neatsiejamas nuo pačio DIR® modelio, akcentuojant proceso svarbą, kuriame emocinis ryšys, natūralūs vaiko interesai tarsi „užkuria“ vaiko raidos procesus.

Natūralią žmogaus raidą dr. Stanley Greenspan suskirstė į funkcinės-emocinės raidos tarpsnius, kurie integruoja plačiai žinomą mokymosi piramidę. Funkcinės-emocinės raidos tarpsnius išgyvename kiekvienas. Tačiau asmenims, turintiems tam tikrų raidos iššūkių, šių tarpsnių eiliškumas nėra natūralus, todėl šiems asmenims ypač svarbus šalia esančių tėvų, globėjų, terapeutų pastiprinimas ir pagalba. Išskiriami 6 pamatiniai raidos tarpsniai (jų įvardinama daugiau, tačiau pirmieji yra pamatiniai). Pirmasis raidos tarpsnis – savireguliacija ir domėjimasis pasauliu. Tam, kad vaikas galėtų mokytis kurti santykį, pirmiausia jis turi galėti sutelkti dėmesį, galėti išlikti ramus ir turi gebėti suvokti informaciją, dėka savo patirčių su jį supančiais žmonėmis. Taip pat jis turi suvokti ką uodžia, mato, liečia, girdi, skanauja ir kaip juda jo kūnas erdvėje ar santykyje su kitais daiktais (Greenspan ir Wieder, 2009). Jei vaiko potyriai yra ypač nemalonūs, varginantys, ar net skausmingi, jam bus sunku sutelkti dėmesį į jį supančius žmones. Šiame tarpsnyje labai svarbūs savireguliacijos ir koreguliacijos veiksniai.

Čia keliaujame į antrąjį raidos tarpsnį – santykio kūrimas. Šis tarpsnis persipynęs ir su modelio R – emocinio ryšio – elementu. Tai mūsų gebėjimas įsitraukti į santykį, patiriant visapusį malonumą, šilumą, ir kitus su santykiu susijusius jausmus kaip smalsumą, liūdesį, pyktį, kuriuos patiriame dėka kokybiško ir nuolatinio ryšio su kitu asmeniu (Greenspan et al., 1998). Šis troškimas kurti santykį bei džiaugsmas jį patyrus yra visų mūsų žinių pradžia. Santykis taip pat yra neatsiejamas nuo savireguliacijos.

Galiausiai, santykis yra tai, kas veda į trečiąjį raidos tarpsnį – inicijavimas ir tikslingas abipusis bendravimas. Apie šeštąjį gyvenimo mėnesį kūdikiai savo emocijas pradeda perteikti bendravimo signalais ir gestais. Tam, kad tai vyktų, tėvai turi šiuos signalus suprasti ir juos atliepti. Taip pat jie turi iššaukti vaiko pastangą suprasti ir atsakyti į bendravimo signalus, kuriuos siunčia tėvai (Greenspan ir Wieder 2009). Šis emocinis gestų ir signalų apsikeitimas galiausiai virsta į abipusį bendravimą, kurį užkuria santykis, emocinis ryšys.

Ketvirtasis raidos tarpsnis – kompleksinis bendravimas ir socialus problemų sprendimas. Gebėjimas inicijuoti atveria kelius į vis sudėtingesnių problemų sprendimą. Vaikas pradeda suvokti sekas, naudoja 3-4 veiksmų seką, kad gautų tai, ko nori. Galiausiai tai suformuoja gebėjimą sudėti žodžius, sakinius, įgalina samprotavimą ir matematinius gebėjimus. Tačiau viso to pagrindas yra emocinis

ryšys ir juo praturtintos veiklos, kurioms sudėtingėjant įgauname vis daugiau protinių gebėjimų (Greenspan ir Wieder, 2009).

Vis platesnė jausmų raiška, sudėtingėjančios elgesio sekos ir problemų sprendimas, nuolatinis buvimas ryšyje įveda vaiką į penktąjį raidos tarpsnį. Emocinės idėjos, simbolių kūrimas – tai laikas, kai vaikas naudoja simbolinį žaidimą, kad išgyventų tikrus ar įsivaizduojamus įvykius. Pradžioje tai atrodo kaip atskiri įvykiai: vaikas verda košę, tada važiuoja mašina į garažą, tuomet pradeda supti lėlę. Ilgainiui šios salos pradeda jungtis tarpusavyje. Taip pat vaikas pradeda naudoti simbolius savo vaizduotėje.

Ir štai mes šeštajame raidos tarpsnyje – loginis ir emocinis mąstymas. Šiame raidos tarpsnyje vaikai pradeda sieti savo vidines patirtis su išorinėmis. Jie pradeda suvokti, ką išgyvena kitas asmuo ir tai atskiria nuo savųjų patirčių. Atsiranda aiški riba tarp fantazijos ir realybės. Loginis mąstymas tampa matematikos, debatų, tikslųjų mokslų pradžia. Šiame tarpsnyje vaikas pradeda tuo domėtis natūraliai.

Matome kaip DIR® modelio I elementas – individualūs ypatumai – yra persipynęs visuose raidos tarpsniuose. Sunku įsivaizduoti efektyvų užsiėmimą su vaiku, jei nežinome jo sensorinio profilio, motorinės raidos ypatumų, reguliariai netaikome sensorinės dietos ar nesirūpiname motoriniais, biologiniais iššūkiais, kurie smarkiai paveikia vaiko pojūčius. Jei atsižvelgiame į visą tai, padedame vaikui susitelkti, įgaliname vaiką atskleisti savo tikruosius gebėjimus.

DIR® modelio aptarti D ir I elementai mums sufleruoja kaip sukurti paskutinįjį R modelio elementą – emocinį ryšį. O stiprus emocinis ryšys yra esminis vaiko tobulėjimui D ir I modelio elementų – funkcinės-emocinės raidos ir individualių ypatumų - kontekste.

Taigi apibendrinant, DIR® modelis verčiau padeda suprasti esminius raidos iššūkius ir su jais dirbti, nei koncentruojasi į išorinius simptomus ir elgesį. Šitaip siekiama sustiprinti ir natūraliai skatinti pamatinių ryšio kūrimo, bendravimo, samprotavimo, mąstymo funkcijų raidą. Didesnė svarba teikiama procesui, o ne turiniui, nes būtent procese išgyvenamas emocinis ryšys yra visos raidos variklis. Dėka individualaus profilio, vaikas suvokiamas didesniame šeimos paveikslė, formuojama pagalba visai šeimai, nes tėvai – programos atraminiai taškai, kurie myli, yra šalia vaiko visą laiką. Todėl tėvų įgalinimas, jų visapusiš įtraukimas į visus programos procesus yra labai svarbus.

Literatūra:

Greenspan, S., Wieder, S. ir Simons, R. 1998. The Child with Special Needs: Encouraging Intellectual and Emotional Growth

Greenspan, S., Wieder, S. 2009. Engaging Autism: Using the Floortime Approach to Help Children Relate, Communicate, and Think